

Tarih: 12.01.2011

Manny Edwards tarafından yazılan "Kritik Düşünme ve Hayatta Kalma" başlıklı makalede hayatta kalma ile kritik düşünme ilişkisi sorgulandıktan sonra, eğitim sisteminde düşünme eğitiminin yer almaması ve bilimsel metodun bazı sınırlılıklarına yer verilmiş.

KRİTİK DÜŞÜNME ve HAYATTA KALMA

Manny Edwards - 16 Temmuz 2010

Kritik düşünmenin hayatta kalma ile ne alakası var diye merak ediyor olabilirsiniz, fakat aslında çoğunuzun bu ikisi arasındaki ilişkiyi tam olarak anladığınızı düşünüyorum.

Bilgisayarınızın başındayken doğru düzgün düşünemiyorsanız yapacağınız en büyük hata yanlış birşeyler yazmak olacaktır. Fakat hayati önem taşıyan bir durumda doğru düzgün düşünemezseniz, bu sizin ölümünüze sebep olur. Bu yüzden düzgün düşünmeyi öğrenmelisiniz.

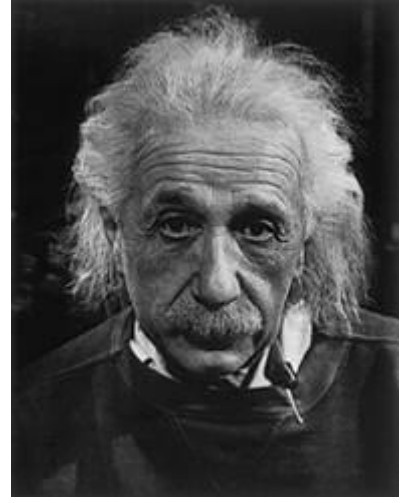
Kritik düşünme otoriter hükümetlerle uyum sağlamaz. Yanlış bilgilendirilmiş gruplar halinde düşünen ve yönlendirilebilen bir topluluğu kontrol etmek, propogandalara karşı bilinçli fertleri kontrol etmekten daha kolay olduğundan **son 30-40 yıldır** devletçiler akademik müesseseleri gayri-eğitim (bu kendi bulduğum bir kelimedir) merkezlerine dönüştürdüler.

Sözde amaçları eğitmek olsa da ve yüzeysel olarak bunu yapsalar da, asıl fonksiyonları devlet onaylı bilgiyi yaymaktır. Böylece sadece onaylanmış belirli şeyleri bilen ve inanan bir toplum meydana getirmiş olurlar. (Fakat) insanlara doğruları ölçüp tartabilecek bir düşünme kabiliyeti öğretmezler. Öğrenciler onaylanmış ilimleri içsellemek üzerine eğitiliyor. Çünkü böyle olması devlet için daha güvenli oluyor.

Tasvir ettiğimiz şey bir beyin yıkama/aşılama ve Batı toplumunda kanlı canlı yaşanmaktadır.

Eğitimcilerin öğrencileri bilinçli bir şekilde zarara uğrattıklarını söylemiyorum, ama bu zarar hali hazırda olan eğitim sisteminin yapısının bir neticesidir. Benim bu yazıdaki ve ileride yazacağım güncellemelerdeki amacım günlük hayatınıza sürekli kullanacağınızı umut ettiğim bazı temel düşünce tekniklerini öğretmektir.

Kritik düşünme kabiliyeti beyin yıkamasına karşı en önemli savunmadır.

(Resim, KAD Platformu Tercüme Birimi tarafından yazıya eklenmiştir)

Alıştırma 1. Neye bakıyorsunuz?

Bu iki resmi ele alalım:

Resim A

Resim B

Soru: Resim A nedir? Birçok insan bunun "bir köpek" olduğunu söylecek fakat biraz daha kesin olalım; Bu bir köpek değil; bu bir köpek *resmi*. Şaka yapmıyorum. Önemli bir noktaya parmak basıyorum. Bir sonraki soruya bakalım.

Soru: Resim B nedir? Eğer bu bir "üçgen resmidir" dediyse size emin misiniz diye sorarım. Bu sadece bir üçgen resmi değil üçgenin *kendisidir*.

Cevapların değişik olmasının sebebi nesnelere tanımlama şeklimizdir. Bir köpek " Köpeklerden, boy ve biçim bakımından pek çok cinsi olan, çok iyi koku alan, sadık, bekçilik ve avcılık gibi işler için beslenen memeli hayvan (Canis familiaris):" olarak tanımlanabilir ([Türk Dil Kurumu Sözlüğü](#)). Bilindiği gibi köpekler canlı, tüylü, at-tut-getir türü oyunlar oynayan, numaralar yapan, döşemeleri kirleten vb. bir hayvandır. "İnsanın en iyi arkadaşı" diye de bilinir. Resim A bu tanımlardan hiç birine hiç bir şekilde uymuyor. Resim A gri kurtlardan değil, oyun oynamaz ve döşemelerinizi hiç bir zaman kirletmez. Aksine bu bir resim, köpek dediğimiz ve az önce saydığımız özellikleri taşıyan varlığın görsel tanımlamasıdır.

Öte yandan bir üçgen "Üç tepe noktası, üç açısı, üç kenarı olan geometri biçimi" ([Türk Dil Kurumu Sözlüğü](#)). Resim B bir üçgenin resmidir, fakat daha önce de belirttiğim gibi sadece bir resim olmanın yanı sıra/üzerinde tam tanımıyla bir üçgendir.

Genellikle bu ayrımı yapıp yapmadığımızın bir önemi yoktur. İki yaşındaki çocuğuma bir kedi ile bir köpeğin farkını öğretirken ona bir köpek resmi gösterir ve "bu bir köpektir" derim. Sonrada bir kedi resmi gösterir ve "bu bir kedidir" derim. Ona bir maymun resmi gösterir ve ne olduğunu sorarım "bu bir maymundur" cevabını aldığımda ona ne kadar akıllı bir kız olduğunu söylerim.

Öte yandan, bazı durumlarda konuştuğunuzu tam bir kesinlikle bilmeniz, hem isabetli hemde durumla alakalı keskin ayrımlar ve tanımlar yapma kabiliyetinize ihtiyacınız vardır. Bunu yapabilmek içinde karşılaştığınız şeylerin ne olduğunu ve ne olmadığını iyi bilmeniz gerekir.

Alıştırma 2. Bir şeyi tanımlama

Köpeklerden örnek vermeye devam edelim. Eğer tüylü bir memeli hayvandan bahsediyorsak (bu durumda bir köpek) ve "ne tür bir hayvan" diye sorarsak "bir köpek" diyeceksiniz. Bunu bilmek için bir bilim adamı olmak gerekmez. Beş yaş civarı herhangi bir çocuğa sorarsanız bunu bilir. Bunun sebebi hayvanın ne olduğunu tanımlarken bilim kullanmamamızdır. Tüylü bir memeli görür ve bunun tanımından bir köpek olduğunu biliriz. Görüldüğü gibi bilim, bize etrafımızdaki şeylerin ne olduğunu söylemez; ne yaptığını, ne özelliklere sahip olduğunu gösteren soğuk ve ruhsuz bir yöntemdir. Bilim sistematik bir şekilde gözlemlenebilir bir yöntemdir. Nihayetde bizler şeylerin ne olduğunu tanımlarız. Bir şeyler ileri sürmek akıl ve irade gerektirir; "bilimin" akli yoktur ve ileri sürmekten, düşünmekten veya irade sahibi olmaktan yoksundur.

Yaşam nedir?

Misal olarak bu söylediklerimizi hayatın tanımını yaparken gözlemleyelim. Bir virüs "hayatta mıdır?". Bunu nasıl tespit edebiliriz? Tamam, tipik olarak bir ders kitabı açalım ve hayatın tanımına bakalım. Sizin gibi, insanlar, yaşayan şeylerin özelliklerini anlatan farklı hayat tanımlarıyla karşılaşabilirler; bir metabolizmaya sahip olmak, çoğalabilmek, uyarılara tepki verebilmek ve normal şartlarda devamlılık gösterebilmek vs. Daha kesin ve net bir cevap ise soruyu kime sorduğunuza göre değişir.

Bilimsel metoda uygun bir şekilde gözleme yapmaya başlıyorsunuz; mikroskopunuzu alır, tabak çanağınızı ve kimyasal maddeleri alır ve testler yapmaya başlıyorsunuz. Bu testerin ne derece titizlik ve detay ile yapıldığı da sizin yeteneklerinize ve metodunuza göre değişir, ama nihayetinde bazı sonuçlar elde edersiniz. Sonra bu sonuçları hayatın tanımı ile karşılaştırır ve şu sonuca varırsınız; "Bir virüs hayattadır [veya değildir]".

Neler oluyor? Hasbelkader bilimsel bir metod takip ederek bazı gözlemler yaptınız. Az veya çok karmaşık birtakım testler yaptınız, ama yaptığınız testlerin hepsi temel olarak fiziğe ve kimyasal tepkimelere bağlı gözlemlerden öteye gitmedi. Sonunda çok karmaşık birşey yaptınız - siz yaptığınız gözlemler üzerindedüşündünüz ve bu gözlemlerin kitaptaki tanımlara karşı neler ifade ettiği ile ilgili bir takım *kararlar* aldınız.

Bu son kısım "bilim" değildi. Bu idrakinizle desteklenmiş kavramsal bir tatbikattır. (Nasıl düşündüğünüz ile veya analiz sürecinde sistematik olabileceğinizin altını çizerim ama nasıl düşündüğümüzü düşünmek bir "bilim" değil, felsefedir).

Şimdi konumuza geri dönelim. Virusleri bilimsel bir metodla gözlemlediniz. Bir takım sonuçlar elde ettiniz ve bu sonuçları kitaplardaki hayat tanımı ile kıyasladınız.

Soru: Bu kitaplardaki tanım nereden geldi? Yıldızlara yazılmış hayatın tanımını yapmaya yarayan bir kod mu var? Bu tanımı birileri laboratuvarda mı icat etmiş? Ne şekilde oluştu? Yazılı mıydı? Yazılmış ise görmek isterim. Sesli olarak mı kaydedilmişti, lütfen ben de dinleyebilir miyim?

Anlatabildim mi? Hayatın tanımı anlaşıldığı gibi insanlar tarafından kararlaştırılmıştır. Birisi bir bebek olarak dünyaya gelmiş, altını pisletir haldeyken büyümüş ve eline bir parça kâğıt alıp, yeterince eğitildiğini düşünerek, hayatın tanımıyla ilgili kendi tanımını yazmış. Belki güzel tanımlamış belki de kötü. Demek istediğim, bilimsel bir metodla bir virüsün hayatta olup olmadığının kitaptaki hayat tanımlarına uyup uymadığını tastik edebilirsiniz. Ama sonuçta bilimsel olarak hiçbir zaman bir virüsün hatta olup olmadığını ispatlayamazsınız, çünkü hayat bir olgudur bir bilimsel metod değildir. Bu yüzden bilimsel eğitim ne aşamada olursa olsun evrensel gerçekleri değiştirecek düzeyde değildir. Hayatla ilgili o tanımı birisi yazdı ve yanlış yazmış olabilir.

KAD Platformu Tercüme Birimi tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir.

Kaynak: Critical Thinking, <http://www.survivalnewsonline.com/2010/07/16/critical-thinking>, Manny Edwards, 16 Temmuz 2010, Erişim: 15 Aralık 2010.

KAD PLATFORMU SİTESİNDEN ALINMIŞTIR.

